

Vrouwenparticipatie in een kruideninpakkerij in Sri Lanka

S. E. STRUIK EN J. H. STRUIK

In de jaren zeventig heeft een omwenteling in ontwikkelingsstrategieën plaatsgevonden. Gebleken was dat produktieverhoging van de landbouw niet automatisch tot verhoging van welvaart leidde en dat doelgroepen veelal niet bereikt werden. Daarom heeft produktieverhoging zijn prioriteitsplaats moeten afstaan aan welzijn en een doelgroepbenadering moet ervoor zorgen dat vooral kleine boeren participeren in ontwikkelingsactiviteiten. Wat betekent participatie in de praktijk en welke beperkingen en mogelijkheden biedt het?

Aan de hand van een empirisch onderzoek van twee doctoraalstudenten huishoudwetenschappen (Struik & Struik, 1988) worden in dit artikel de mogelijkheden van participatie van een groep vrouwen in een kleinschalige kruideninpakkerij in Sri Lanka bekeken. Allereerst wordt een beschrijving gegeven van Ambegoda (de onderzoekslocatie), de kruideninpakkerij Uva Spice en de huishoudens van de werknemers. Vervolgens wordt ingegaan op doelgroepparticipatie in het algemeen en binnen Uva Spice in het bijzonder.

Ambegoda

Het onderzoek vond plaats in Ambegoda, dit dorp ligt in het centrale bergland van Sri Lanka, vijf kilometer van het stadje Bandarawela in de provincie Uva. Het dorp heeft een oppervlakte van ongeveer 388 hectare. Het is een landbouwdorp met ongeveer 1350 inwoners, verdeeld over 297 huishoudens. De huishoudens bezitten gemiddeld 1100 m² erftuin en 900 m² landbouwgrond waar rijst, thee, of groente wordt verbouwd, zowel voor eigen gebruik als voor de handel. 5% van de huishoudens bezit geen huis en land. Zij huren een huis met een stuk grond er omheen of wonen in bij familie.

Van de mannelijke bevolking ouder dan 18 jaar is bij de gemeente bekend dat 78% werkzaam is in de landbouw. Daarnaast is 42% in dienst van de overheid, 16% is ambachtsman en 2% is winkelier. Hieruit blijkt dat verschillende mannen een dubbele functie hebben. Over de exacte beroepsverdeling van de vrouwen heeft de gemeente weinig gegevens. Uit gesprekken tijdens de veldwerkperiode bleek echter dat ongeveer 1% van de vrouwen in loondienst werkt en dat onder hen de behoefte aan betaalde arbeid groot is. In Ambegoda en omgeving zijn buiten Uva Spice de mogelijkheden voor vrouwen om in loondienst te werken zeer beperkt. Ongeveer de helft van de huishoudens heeft een maandelijks inkomen van 700 rupees (49 gulden, 1987) en ontvangt daarom voedselbonnen van de overheid. In 14% van de huishoudens staat een vrouw aan het hoofd. Deze huishoudens behoren bijna allemaal tot de groep met de laagste inkomens, waardoor voor hen de behoefte aan een extra, vast inkomen groot is.

Uva Spice

De kruiden-inpakkerij Uva Spice was de opdrachtgever van het onderzoek. Deze organisatie is in 1985 opgericht vanuit de "Appropriate Trade" filosofie. Dit laatste wil zeggen: "handel om de producent in ontwikkelingslanden een eerlijke prijs te betalen voor zijn producten en om de consument in westere landen bewust te maken van de internationale handelsproblematiek." Deze filosofie klinkt door in de doelstellingen van Uva Spice. Hun voornaamste uitgangspunt is om via kruidenhandel en training mensen in afgelegen plattelandsgemeenschappen in staat te stellen hun levensomstandigheden te verbeteren. Daarnaast heeft de organisatie als neven doelstellingen: het promoten van interculturele uitwisselingen, het bevorderen van het zelfbewustzijn van de doelgroep en het stimuleren van participatie van deze groep in de organisatie. Het streven is om deze doelstellingen te reali-

VROU
serel
kope
de v
de o
waar
tijk b
te zij
midd
topk
kruic
de v
De k
geze
mark
kruic
Bij l
als t
man
venc

Hui:

De d
ver:
stan
werl
ners
orga
ding
neer
te re
De c
dels
infoi

seren door kruiden van lokale producenten te kopen en door lokale mensen in te zetten bij de verwerking van kruiden. Tegelijkertijd wil de organisatie uitsluitend kwalitatief hoogwaardige eindprodukten verkopen. In de praktijk blijken deze twee zaken met elkaar in strijd te zijn, immers kleine boeren hebben vaak de middelen en/of kennis niet om kruiden van topkwaliteit te kunnen leveren. De meeste kruiden worden dan ook van handelaars of op de veiling gekocht.

De kruiden worden voor het grootste deel afgezet op de westerse markt. De lokale afzetmarkt is beperkt omdat de verpakte Uva Spice kruiden duurder zijn dan onverpakte kruiden. Bij Uva Spice werken 16 kruideninpaksters als tijdelijke krachten. Daarnaast zijn er vier mannen in vaste dienst, zij hebben leidinggevende taken.

Huishoudens van kruideninpaksters

De doelstelling van het onderzoek luidde: "Het verzamelen van informatie over de levensomstandigheden van de huishoudens van de werkneemsters van Uva Spice en de inwoners van het omliggende dorp, teneinde deze organisatie in staat te stellen haar uitbreidingsplannen in samenwerking met de werkneemsters en de dorpelingen op te stellen en te realiseren".

De onderzoeksgegevens zijn verzameld middels participerende observaties, formele en informele interviews en groepsgesprekken.

Om de effecten van het werk bij Uva Spice op de huishoudens van de werkneemsters te kunnen analyseren, hebben we deze huishoudens op een aantal indicatoren vergeleken met een tweede groep huishoudens uit Ambegoda, waarvan niemand werkzaam was bij Uva Spice. De belangrijkste verschillen waren het inkomen, de tijd besteed aan huishoudelijke activiteiten en het bouw materiaal van het huis.

Het monetair inkomen van de huishoudens met een werkneemster bij Uva Spice bleek ruim twee keer zo veel te zijn. In deze huishoudens werd minder tijd besteed aan huishoudelijke activiteiten. Bovendien waren de huizen van deze groep van duurzamer materiaal gebouwd; bijvoorbeeld een vloer van cement in plaats van klei verhard met koeiemest.

We hebben daarnaast een vergelijking gemaakt tussen huishoudens met een man, respectievelijk een vrouw aan het hoofd. Onze veronderstelling was dat de sociaal-economische situatie van de huishoudens met een vrouw aan het hoofd problematischer zou zijn. Indien dit zo zou zijn, zou Uva Spice zich vooral kunnen richten op deze huishoudens. Op de volgende indicatoren werd door een huishouden met een vrouw aan het hoofd lager gescored: maandelijks monetair inkomen, tijd besteed aan huishoudelijke activiteiten, uitgaven aan voeding, aantal ziektegevallen binnen het huishouden, lidmaatschap van verenigingen en hoeveelheid vrije tijd.

De afwas.

Doelgroep participatie

Doelgroep participatie als benadering van ontwikkeling heeft betrekking op het integreren van mensen bij de planning, uitvoering en onderhoud van projecten. We zullen eerst ingaan op het begrip doelgroep en vervolgens op participatie.

Zoals uit de doelstellingen van Uva Spice blijkt, onderscheidt de organisatie verschillende doelgroepen onder de mensen in afgelegen rurale gebieden namelijk:

- kruiden producenten
- kruiden verwerkers (vrouwen).

Wij hebben ons binnen ons onderzoek gericht op de laatste groep. De keuze viel op deze groep vrouwen ten eerste omdat deze groep duidelijk te onderscheiden is. De kleine producenten vormen geen vaste groep, bovendien worden er nauwelijks kruiden van hen afgenomen.

Ten tweede blijkt uit literatuur dat de positie van vrouwen gedurende de laatste jaren in veel gevallen verslechterd is (Boserup, 1970, Castillo, 1977, Rogers, 1980). Vanaf de koloniale tijd hebben er verschillende ingrijpende veranderingen plaatsgevonden. Het monetair systeem, de produktie van cash-crops en moderne technologieën deden hun intrede. Hierdoor werd het traditionele systeem van zelfvoorzienende landbouw, waarbinnen zowel mannen als vrouwen hun aandeel leverden verstoord. Veel vrouwen verloren hun toegang tot gemeenschappelijk land omdat dat werd geprivatiseerd. Ook werden zij nauwelijks betrokken bij moderne landbouwtechnologieën.

In het project "Women and Development" van de Universiteit van Leiden is onderzoek gedaan naar de positie van vrouwen onder veranderende sociale en economische omstandigheden in Sri Lanka (Postel & Schrijvers, 1980). Het bleek dat de meeste vrouwen vooral behoefte hadden aan het verwerven van een eigen inkomen.

Alvorens in te gaan op de mogelijkheden en beperkingen van vrouwenparticipatie binnen Uva Spice, lijkt het verstandig om kort stil te staan bij het begrip participatie in het algemeen. Wat moet nu precies onder participatie verstaan worden?

Participatie wordt op vele manieren gedefinieerd. Van Dusseldorp (geen datum) verstaat onder participatie in geplande ontwikkeling: "het bezig zijn met en deelnemen aan een activiteit om daarvan profijt te hebben". Galjart (1982) definieert participatie als "middel waarmee doelstellingen in ontwikkelings-samenwerking mogelijk beter en/of eerder

gerealiseerd kunnen worden". Hij onderscheidt de volgende vier doeleinden die mensen door participatie beter of eerder kunnen bereiken:

- het aanvaarden van een nieuwheid
- economische samenwerking
- zelfhulp
- het verwerven van invloed in een nationaal politiek systeem.

In het geval van Uva Spice, ging het vooral om zelfhulp, economische samenwerking maar ook om economische zelfstandigheid.

In de definitie van Van Dusseldorp wordt een accent gelegd op deelname van de doelgroep. Hij noemt een aantal voorwaarden waaraan voldaan moet zijn wil iemand bereid zijn tot participatie in geplande ontwikkeling. Ten eerste moet de individu ervan overtuigd zijn dat de situatie voor verbetering vatbaar is en dat verbeteringen mogelijk zijn. Daarnaast moet hij inzien dat hij hierbij kan participeren en als individu een nuttige bijdrage kan leveren. Hij moet ervan overtuigd zijn dat hij er voordeel van heeft en tenslotte moet participatie (politiek gezien) mogelijk zijn.

Voor dit laatste is lang niet altijd het geval. Participatie kan immers het verlies van een hoeveelheid macht voor de elite of de overheid met zich meebrengen. Bij hen bestaat er angst voor chaos, het is immers onduidelijk waartoe participatie precies zal leiden. Hier komen we bij de bespreking van de situatie bij Uva Spice op terug. Ook Garcia-Zamor (geen datum) noemt een aantal problemen bij participatie. Hij wijst op machtsverschillen tussen groeperingen en de onmogelijkheid of onwil van de armen om te participeren.

Zowel de definitie van Van Dusseldorp als Van Galjart is ruim op te vatten. Er kunnen verschillende vormen van participatie op verschillende niveaus onder vallen. Het voert te ver om hier nu op in te gaan. Duidelijk moet echter zijn dat participatie verschillende betekenissen kan hebben, variërend van medezeggenschap of inspraak tot beslissingsmacht.

Vrouwenparticipatie binnen Uva Spice

Participatie van de werknemers is een van de beleidsuitgangspunten van Uva Spice. Over wat hier precies onder verstaan moet worden bestaan binnen de organisatie geen eenduidige ideeën. Participatie is een kreet die (nog) niet in praktijk wordt gebracht. Momenteel voeren 16 vrouwen eenvoudig inpakwerk uit voor een minimaal loon. Er vindt nauwelijks kennisoverdracht plaats teneinde de organisatorische capaciteiten en vaardigheden van de vrouwen te vergroten. Uva Spice beperkt zich tot het organiseren van

Hij onder-
den die men-
erder kunnen

wigheid

een nationaal

het vooral om
verking maar
gheid.

rp wordt een
de doelgroep.
den waaraan
eerd zijn tot
ikking. Ten
overtuigd zijn
vatbaar is en
n. Daarnaast
r participeren
age kan leve-
zijn dat hij er
moet partici-
ijn.

tijd het geval.
ries van een
e of de over-
nen bestaat er
's onduidelijk
l leiden. Hier
de situatie bij
-Zamor (geen
emen bij par-
schillen tus-
lijkheid of on-
eren.

ldorp als Van
kunnen ver-
patie op ver-
. Het voert te
uidelijk moet
illende bete-
d van mede-
beslissings-

Uva Spice

ers is een van
Uva Spice.
erstaan moet
nisatie geen
is een kreet
ebracht.
eenvoudig in-
oon. Er vindt
ats teneinde
n en vaardig-
rgroten. Uva
niseren van

Engelse lessen na werktijd. De lessen hebben
als doel de vrouwen in staat te stellen in de
toekomst andere functies binnen de organi-
satie te vervullen. De werknemers dragen
geen enkele verantwoordelijkheid, ze voeren
de opdrachten uit die ze krijgen van de vier
mannelijke werknemers. Een voorbeeld ter
illustratie: toen de werkhal ter ere van het
kerstfeest versierd moest worden, wees de
manager aan waar de slingers opgehangen
moesten worden.

Uva Spice neemt vrouwen aan omdat vrou-
wen gezien worden als betrouwbare arbeids-
krachten. Mannen veroorzaken nogal eens
problemen, vrouwen hebben hun inkomen
vaak veel te hard nodig om risico's te durven
nemen.

Hoe komt het nu dat de praktijksituatie bij Uva
Spice zo afwijkt van de doelstellingen?

Ten eerste bestaan er binnen de organisatie
geen ideeën over hoe participatie in de prak-
tijk vormgegeven zou kunnen worden. Ieder-
een lijkt tevreden met de huidige situatie.
Hierdoor bestaat er weinig behoefte om mid-
dels participatie bepaalde doelen te bereiken.
Ten tweede spelen machtsverhoudingen tus-
sen arm en rijk een rol. De meeste bestuurs-
leden behoren tot de elite. Eén van hen is
eigenaar van de theeplantage waarop de krui-
deninpakkerij is gevestigd. Hij is gewend z'n
personeel opdrachten te geven. Samen met
enkele andere bestuursleden ziet hij liefda-

digheid als de manier om mensen te helpen.
Hij kent de wegen en heeft de contacten. Vol-
gens hem zijn de arme mensen zelf niet in
staat om hun situatie te verbeteren. Voor deze
bestuursleden is het veiliger dat de wer-
neemsters "dom" blijven, ze vormen dan geen
bedreiging voor hun macht.

Ten derde vormt de houding van de wer-
neemsters een mogelijke verklaring voor de
huidige situatie. Deze vrouwen hebben hun
inkomen hard nodig. Ze zijn volgzzaam omdat
ze zich eenvoudigweg geen risico's kunnen
permitteren. Niemand heeft ze ooit gevraagd
naar hun mening, ouders, man of werkgever
denken wel voor ze. Het is niet verwonderlijk
dat bij deze vrouwen de gedachte om zelf te
denken en initiatieven te nemen nauwelijks
speelt. Ze zijn laag opgeleid en van het idee
dat ze door het nemen van eigen verantwoor-
delijkheden en kennisvergroting hun situatie
zouden kunnen verbeteren hebben ze nog
nooit gehoord. Veel van de werknemers
gaan naar de door Uva Spice georganiseerde
Engelse lessen. Ze doen dit echter zonder
enige ambities, het wordt door hen als een
persoonlijke ontwikkeling gezien.

Aanbevelingen

Op het eerste gezicht lijken zowel wer-
neemsters als bestuur tevreden met de hui-
dige situatie. De vrouwen verdienen een
eigen inkomen en de bestuursleden doen

De kruidenpakkerij UVA Spice.

"goed" werk. Een prima situatie mits Uva Spice niet pretendeert een ontwikkelingsorganisatie te zijn met doeleinden die gebaseerd zijn op de "Appropriate Trade" filosofie. Deze kleinschalige organisatie biedt goede mogelijkheden om meer te zijn dan werkgever alleen. Zonder veel extra inspanning kan vorming en scholing voor de werknemers verzorgd worden. Zij vormen een duidelijke, georganiseerde groep die regelmatig samen komt. Door het aanleren van bepaalde vaardigheden nemen de mogelijkheden tot het verwerven van een zelfstandig inkomen toe. Tevens wordt het mogelijk binnen de organisatie bepaalde verantwoordelijkheden naar de werknemers te delegeren. Daarnaast kan Uva Spice de werknemers stimuleren om mee te denken over de toekomstige ontwikkelingen van de organisatie. Hun ervaring en kennis kunnen heel zinvol zijn bij de beoordeling van bepaalde plannen. Tenslotte kan Uva Spice via de werknemers contacten met het dorp leggen, dorpeelingen zijn potentiële kruidenproducenten. Dit zijn enkele suggesties naar aanleiding van ons onderzoek. Wij verwachten echter dat zolang het bestuur niet bereid is een stukje van hun macht op te geven, de gevestigde situatie niet snel zal veranderen.

Summary

This article focusses on women's participation in a development project, based on a home economical study of the socio-economic impact of income-generation on households in Sri Lanka. Described are the backgrounds of the study and women's participation is mentioned in the project objectives, but hardly realised in the actual situation. Important constraints for participation are the diverging opinions on participation itself, and the lack of need to change the present power relations for both of the project managers as well as for the employees. The latter are depending on the income-generating opportunities UVA-spice offers them. They are not prepared for participation yet. Some recommendations are given to make a start with the process of participation.

Literatuur

- Boserup, E., 1970. Women's role in economic development. St. Martin's Press, New York.
Castillo, G. T., 1977. The changing role of women in rural societies; a summary of trends and issues. Summary report on one of the seminar sessions organized by the fourth World Congress for Rural Sociology, Torun.

- Dusseldorp, D. van. Participation in planned development influenced by governments of developing countries at local level in rural area, Wageningen, no date.
Galjart, B., 1982. Participatie, toegang tot ontwikkeling, Leiden.
Garcia-Zamor, J. C. Public participation in development planning and management. Cases from Africa and Asia, London, no date.
Postel, E. & Schrijvers, J., 1980. A women's mind is longer than a kitchen spoon, Research Project Women and Development, Colombo, Leiden.
Rogers, B., 1980. The domestication of women, Discrimination in developing societies, London.
Struik, J. H. & Struik, S. E., 1988. The influence of women's income generation on their households, a comparative household analysis in Ambegoda Sri Lanka.

Auteurs

- Ir. S. E. Struik, Beuningstraat 1a, 6701 AW Wageningen.
Ir. J. H. Struik, c/o UNDP, Vientiane, Laos.

Vervolg p. 119

Literatuur

- Delden, P. J. van, 1988. Thuis in telematica. Toepassingen en gevolgen van informatietechnologie. Amsterdam.
Hoof, A., 1985. Mogelijkheden voor teleshopping. Zoetermeer.
Hof, A., en J. G. A. M. de Jong, 1987. Teleshopping, een revolutie in de distributie? In: Economisch Statistische Berichten, 72 (1987) pp. 952-955.
Raaij, F. van, 1986. Consument, computer, postorder en teleshopping. Lezing voor de Nederlandse Postorderbond op 20 november 1986 in het Kurhaus te Scheveningen.
Schutte, H., C. Stuurman, e.a., 1988. Elektronisch betalingsverkeer en teleshopping. Achtergronden bij de minimumregels voor een goede rechtspraktijk inzake elektronisch betalingsverkeer en teleshopping. Informatica en recht deel 7, Deventer.
Thiemann, J., 1988. Huistelematica, wat is dat? Interne publikatie van de Katholieke Universiteit Nijmegen.
Valkenhoef, M. J. M. F. van, 1986. Postorderbedrijven en teleshopping. Bewerkt door de Stichting Toegepast Geografisch Onderzoek, Utrecht.

Prijsl

Op v
ten/C
de gev
van zie
lende f
dige re
basisv
de ziek
onder
ring.
SWOK
aan de
bruik
conso
zoek t
vanwe
ten n
niet-g
2% ka
Verde
stellin
vrijwil
voor f
rijke
door c
hangt
aanta
belan
en st
SWOL

Prijsk
zoeks
X(CIP
bij SV
2518

Voo stan

De tr
niet c
stand
nen-
sing
daar
derin